

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

СОЛОПЕНКО ВАЛЕНТИНА ВАСИЛІВНА

УДК 347.73:[336.5:796/799](043.3)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАТКІВ НА ФІЗИЧНУ
КУЛЬТУРУ ТА СПОРТ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Солдатенко Оксана Володимирівна,
Державний науково-дослідний інститут
Міністерства внутрішніх справ України,
провідний науковий співробітник

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Монаєнко Антон Олексійович,
Інститут законодавства Верховної Ради
України,
головний науковий співробітник відділу
моніторингу законодавства

кандидат юридичних наук,
Токарєва Катерина Олегівна,
Науково-дослідний інститут правового
забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України,
науковий співробітник

Захист відбудеться «24» червня 2019 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.006.09 у Державному вищому навчальному закладі «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 04050, м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 79/81.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г.

Автореферат розісланий «23» травня 2019 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.О. Кожура

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Статтею 49 Конституції України визначено, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту. Важливим завданням державної політики в сфері фізичної культури та спорту є підвищення рівня мотивації свідомого ставлення населення до власного здоров'я, що забезпечується шляхом поширення інформаційної пропаганди, з метою сприяння популяризації концепції здорового способу життя серед різних категорій населення. Адже, чим вищий рівень зайнятості населення фізичною культурою та спортом, а особливо це стосується такої категорії населення як діти та молодь, тим менша вірогідність того, що: 1) мінімальна рухова активність вплине на стан здоров'я нації та майбутнього покоління; 2) особа буде піддаватися негативному впливу з зовні; 3) населення буде страждати проблемами зі здоров'ям через відсутність рухової активності; 4) мінімізується або зникне культура фізичного розвитку особи; 5) зменшиться загартованість організму до зовнішніх факторів; 6) знизиться представницький потенціал України на міжнародній арені серед спортсменів тощо. Саме тому держава систематично виділяє кошти на фінансування фізичної культури та спорту.

Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року визначено, що протягом 2017–2020 рр. розмір видатків на розвиток фізичної культури та спорту становить 25210505,4 тис. грн, у тому числі 8692054,9 тис. грн – за рахунок коштів Державного бюджету, 13651515,3 тис. грн – місцевих бюджетів, 2867035,3 тис. грн – інших джерел фінансування, не заборонених законом.

Однак, на сьогодні держава не може в повному обсязі забезпечити виконання поставлених завдань. Наявність нормативно-правової бази, якою урегульовано відносини в досліджуваній сфері має суттєві недоліки, а декларативність окремих положень щодо фінансування окремих видів діяльності фізичної культури та спорту не отримала належного визначення в Державному бюджеті України на поточний рік. Відзначимо, що розмір видатків на розвиток досліджуваної сфери, порівняно з іншими напрямками міжбюджетних трансфертів, наприклад, здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я (14 млн. 900 тис. грн), забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” (1 млн 215 тис. грн), реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти (1 млн 500 тис. грн) є одним із найменш фінансово забезпечених.

Таким чином, незважаючи на наявність регламентованих законодавцем завдань, мети, цілей, напрямів державної політики у сфері фізичної культури та спорту, сьогодні виникає безліч проблем та протиріч у процесі їх реалізації. Це зумовлює необхідність у проведенні фінансово-правового дослідження природи видатків у бюджетному праві України, етапів розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні,

компаративного аналізу правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт, з'ясування специфіки розподілу видатків на розвиток фізичної культури та спорту з державного та місцевих бюджетів, розкриття порядку фінансування видатків на фізичну культуру та спорт, визначення позабюджетних джерел фінансування фізичної культури та спорту, особливостей правового регулювання видатків на паралімпійський спорт, а також фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю в Україні.

Теоретична основа дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять напрацювання вчених-адміністративістів В. Б. Авер'янова, Є. В. Додіна, О. В. Кузьменко, Ю. О. Тихомирова та інших.

Питання видатків у фінансовому праві були предметом досліджень Є. А. Алісова, І. І. Бабіна, Д. О. Білінського, Л. К. Воронової, О. О. Головашевича, Е. С. Дмитренко, О. О. Дмитрик, М. П. Кучерявенка, О. А. Лукашова, А. О. Монаєнка, Т. С. Набоки, А. А. Нечай, Н. Ю. Пришви, Є. М. Смичка, О. В. Солдатенко, К. О. Токаревої, М. В. Трубіної, А. М. Цветкова та інших.

Питанням фінансово-економічної діяльності у сфері розвитку фізичної культури і спорту в Україні займалися такі дослідники, як М. І. Воробйов, Ю. І. Довгенько, Л. Ю. Дудорова, Є. В. Імас, О. М. Кокун, Ю. П. Мічуда.

Наукові досягнення згаданих учених сприяли становленню теоретичної бази для оновленого розуміння поняття видатків на розвиток фізичної культури та спорту в Україні. Втім, наявність наукових праць, що торкаються окремих аспектів досліджуваної проблематики доводять її актуальність та масштабність. Водночас, у наявних наукових роботах питання видатків на фізичну культуру та спорт досліджено фрагментарно, з точки зору адміністративно-правової та фінансово-правової науки. Зазначене вище обумовило вибір теми дисертаційного дослідження та її актуальність.

Емпіричною базою дослідження стали статистичні дані Міністерства молоді і спорту України щодо діяльності закладів фізичної культури та спорту, участі паралімпійців у спортивних змаганнях національного та міжнародного рівня; результати анкетування 300 громадян стосовно необхідності розвитку фізичної культури та спорту в Україні.

Нормативно-правову основу дослідження склали Конституція України, Бюджетний кодекс України, інші чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, проекти нормативних актів, що закріплюють порядок видатків на сферу фізичної культури та спорту, директиви та регламенти ЄС, міжнародні договори.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Стратегії сталого розвитку “Україна–2020”, схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Національної стратегії

сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки”, схваленої Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016; Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2017 р. № 115, Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 20 грудня 2013 р. № 179 (п. 3.4.2.5); науково-дослідної теми навчально-наукового інституту “Юридичний інститут Державного вищого навчального закладу “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” “Угода про асоціацію України з ЄС як основа розвитку її національного законодавства” (номер державної реєстрації 0115U003418). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради юридичного факультету Державного вищого навчального закладу “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” (протокол № 1 від 21 січня 2016 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб, на підставі теоретичного узагальнення наукових знань, аналізу законодавчих і нормативно-правових актів щодо видатків на фізичну культуру та спорт, розкрити їх особливості, сформулювати теоретичні висновки і пропозиції з удосконалення правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку та вирішення таких завдань:

- визначити місце видатків на фізичну культуру та спорт у бюджетному праві України;
- розкрити поняття та етапи розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні;
- здійснити компаративний аналіз правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт;
- визначити особливості видатків на розвиток фізичної культури та спорту з державного та місцевих бюджетів;
- розкрити порядок фінансування бюджетних видатків на фізичну культуру та спорт;
- виокремити фактори, що впливають на позабюджетні джерела фінансування видатків на фізичну культуру та спорт;
- визначити особливості правового регулювання видатків на паралімпійський спорт;
- з’ясувати специфіку фінансування видатків на підготовку спортсменів з інвалідністю в Україні;
- розробити пропозиції щодо удосконалення розподілу видатків на розвиток фізичної культури та спорту.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають при формуванні та використанні видатків на розвиток фізичної культури та спорту.

Предметом дослідження є правове регулювання видатків на фізичну культуру та спорт.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження стали філософські методи пізнання (діалектичний, герменевтичний), а також філософські закони (єдності історичного та логічного, конкретного й абстрактного, формального і змістовного, одиничного та загального, теоретичного та емпіричного). Крім того, використано методи формальної логіки (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, дедукція, індукція, аналогія, моделювання, гіпотеза), а також спеціальні методи правознавства (системно-структурний, формально-логічний, формально-догматичний, порівняльно-правовий).

Діалектичний метод надав змогу проаналізувати теоретичні та нормативні положення щодо порядку фінансування сфери фізичної культури та спорту, в тому числі і паролімпійського спорту (розділ 2, підрозділ 3.2). Застосування історичного методу дозволило з'ясувати поняття та етапи розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні (підрозділ 1.2). За допомогою формально-логічного методу (індукції та дедукції), а також аналізу і синтезу конкретизовано положення щодо місця видатків у бюджетному праві України, особливостей правового регулювання видатків на паролімпійський спорт, порядку фінансування видатків на фізичну культуру та спорт (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3). Метод узагальнення використано для дослідження видатків на розвиток фізичної культури та спорту з державного та місцевих бюджетів (підрозділ 2.1). Формально-догматичний метод застосований під час розроблення та уточнення змісту окремих понять, що характеризують видатки у сфері фізичної культури та спорту (підрозділи 1.1–1.2, 2.1–2.3, розділ 3). Порівняльно-правовий метод дав можливість здійснити компаративний аналіз правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт (підрозділ 1.3). За допомогою системно-структурного методу здійснено дослідження порядку фінансування видатків на фізичну культуру та спорт, аналіз позабюджетних джерел фінансування фізичної культури та спорту, а також особливостей правового регулювання видатків на паролімпійський спорт (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1); структурно-логічний метод використано для розроблення пропозицій з удосконалення правового регулювання видатків у сфері фізичної культури та спорту (розділи 2, 3).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є одним із перших в Україні дослідженням правового регулювання видатків у сфері фізичної культури та спорту, у якому обґрунтовані теоретичні висновки, розроблені пропозиції й рекомендації, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне застосування у науці фінансового та адміністративного права, зокрема:

вперше:

– визначено поняття “видатки на фізичну культуру та спорт”, які займають провідне місце у бюджетному праві України та “фінансування спорту спортсменів з інвалідністю”;

– запропоновано правове регулювання видатків на розвиток паралімпійського спорту поділяти залежно від: 1) компетенції суб’єкта, який видав нормативно-правовий акт, що визначає вид та порядок реалізації видатків; 2) змісту правового регулювання видатків; 3) джерел фінансування видатків на розвиток паралімпійського спорту;

– класифіковано види фінансування спортсменів з інвалідністю залежно від: 1) суб’єкта; 2) джерела надходження; 3) напрямів фінансування; 4) професійного рівня спортсмена з інвалідністю;

– запропоновано внести зміни та доповнення до Закону України “Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” через доповнення розділом “Особливості здійснення паралімпійського руху в Україні”, які дозволять урегулювати фінансово-правові відносини у сфері паралімпійського спорту.

удосконалено:

– періодизацію становлення та розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт, шляхом виокремлення чотирьох етапів розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт з початку незалежності України;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо необхідності запозичення зарубіжного досвіду у сфері фінансування видатків на фізичну культуру та спорт щодо впровадження в Україні публічно-приватного фінансування (на досвіді Франції, Великобританії, Німеччини);

– наукові підходи щодо поділу видів спорту на комерційні та некомерційні, що дозволить урегулювати некомерційні види спорту та забезпечить сприятливі умови для їх та розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

а) правотворчій діяльності – при розробленні пропозицій щодо удосконалення чинних нормативно-правових актів і проектів законодавчих та підзаконних правових актів, що сприятиме вдосконаленню правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт (довідка про впровадження Міністерства соціальної політики України від 27 вересня 2018 р. №18720/0/2-18/29);

б) науково-дослідній роботі – для розвитку наукових досліджень адміністративного та фінансового права (довідка про впровадження навчально-наукового інституту “Юридичний інститут Державного вищого навчального закладу “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” від 28 грудня 2018 р. №06/34-412);

в) *навчальному процесі* – при організації занять та підготовці навчально-методичних матеріалів із навчальних дисциплін “Фінансове право”, “Фінансовий процес” та “Правове регулювання фінансової діяльності держави та бюджетних установ” (довідка про впровадження Державного вищого навчального закладу “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” від 28 серпня 2018 р. №06/34-401).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Наукові положення та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і теоретичні висновки, на яких базується дисертаційне дослідження, а також рекомендації щодо вдосконалення вітчизняного законодавства обговорювалися на міжкафедральному семінарі Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (5 березня 2019 р.) та апробовані на всеукраїнських і міжнародних конференціях і круглих столах: “Проблеми теорії фінансового права в сучасний період” (м. Київ, 4 грудня 2015 р.); “Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у ХХІ столітті” (м. Запоріжжя, 29–30 квітня 2016 р.); “Вороновські читання (Фінансове право: сучасний стан та перспективи)” (м. Київ, 5 жовтня 2016 р.); “Проблеми теорії фінансового права в сучасний період” (м. Київ, 28 листопада 2016 р.); “Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє” (м. Одеса, 19 травня 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення в 11-ти наукових працях, з яких 5 статей опубліковані у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – у науковому виданні іноземної держави (Грузія), 5 тез наукових доповідей опубліковано у матеріалах всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Обсяг і структура роботи. Структура дисертації обумовлена її метою і завданнями, а також логікою розкриття теми дослідження, викладення його результатів. Робота складається із вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків (до кожного розділу та загалом дисертації), додатків та списку використаних джерел (168 найменувань на 20 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 214 сторінок, із них основний обсяг тексту – 182 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про їх

апробацію та впровадження, а також щодо кількості публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретичні та правові засади регулювання видатків на фізичну культуру та спорт» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Видатки у бюджетному праві України»* доведено, що їх основним призначенням є фінансове забезпечення функціонування держави та органів місцевого самоврядування – це дозволяє зробити висновок про їх центральне місце у бюджетному праві України.

Акцентовано увагу на існуючих проблемах класифікації видатків бюджету, зокрема видатків на 0800 “Духовний та фізичний розвиток”.

Зазначено, що бюджетна класифікація є зручною для економічного аналізу, але частково обтяжує облік видатків бюджету, а також розгляд і контроль за виконанням бюджету. За результатами аналізу визначено, що ознаки, які використовують державні органи управління при розробленні класифікації, базуються не тільки на вимогах щодо організації бюджетного процесу, а й на теоретичних розробках, які розкривають глибинну сутність видатків бюджету.

Визначено, що видатки на фізичну культуру та спорт – це вид соціальних видатків які належать до публічних видатків.

У підрозділі 1.2 *«Етапи розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні»* здійснено періодизацію становлення та розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт, починаючи з часів здобуття Україною незалежності.

Етапи розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт поділено на: I-й етап (1991 – 1996 рр.) становлення правового забезпечення фінансування фізичної культури та спорту характеризується чинністю Закону України “Про бюджетну систему України” (1990 р.), щорічним прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України “Про основні напрями бюджетної політики” (на наступний рік), ухваленням Закону України “Про фізичну культуру і спорт” (1993 р.), Конституції України (1996 р.), посиленні соціальної складової видатків, до якої входила і фізична культура та спорт. II-й етап (1997 – 2007 рр.) побудови реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту характеризується запровадженням державних бюджетних програм економічного і соціального розвитку, ухваленням Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (1997 р.), Закону України “Про Державний бюджет України”, Бюджетного кодексу України (2001 р.), застосуванням програмно-цільового методу при формуванні та виконанні бюджету. III-й етап (2008 – 2014 рр.) загальнодержавної цільової підтримки фізичної культури та спорту характеризується прийняттям ряду програм державної цільової підтримки фізичної культури та спорту. На цьому етапі видані такі нормативно-правові акти: Указ Президента України “Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні” (2008 р.), Розпорядження Кабінету Міністрів “Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми

“Здорова нація” на 2009-2013 роки” (2008 р.), Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки Спортивного комітету” (2008 р.), Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу” (2008 р.), Бюджетний кодекс України (2011 р.). IV-й етап (з 2015 р.) соціальної спрямованості правового регулювання сфери фізичної культури та спорту характеризується продовженням державної підтримки у фінансуванні фізичної культури та спорту як соціального напрямку державної політики. Підтвердженням є Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку та умов надання в 2015 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які до 2015 року отримували підтримку з Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності” (2015 р.), Указ Президента України “Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація” (2016 р.).

У підрозділі 1.3 «Компаративний аналіз правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт» визначено, що головним джерелом фінансування бюджетних видатків у європейських країнах є кошти центрального та місцевих бюджетів, а його забезпечення здійснюється на засадах змішаного державно-приватного фінансування з використанням прямих та непрямих методів. Однією з форм підтримки державою фізичної культури та спорту є гранти (односторонні та зустрічні).

Зазначається, що фінансування фізичної культури та спорту у країнах Європи має певні особливості. Першою особливістю є широке коло форм та методів державної підтримки цієї сфери. Друга особливість визначається рівнем централізації державної влади щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту та врахуванням розвитку меценатства і благодійності.

На прикладі досвіду Франції, Великобританії, Німеччини запропоновано здійснювати фінансування сфери фізичної культури та спорту шляхом комплексного бюджетного фінансування, яке забезпечується шляхом поєднання субсидування установ фізичної культури та спорту центральними та місцевими органами влади та їх спільної участі у реалізації інвестиційних проектів.

Стверджується, що бюджетне регулювання у ЄС здійснюється за допомогою установчих документів, договорів про вступ нових держав-членів, фінансових регламентів та принципів формування бюджету.

Корисним для України є досвід Республіки Білорусь, де фінансування сфери фізичної культури та спорту здійснюється за рахунок коштів республіканського і (або) місцевих бюджетів та через залучення коштів фізичних і юридичних осіб для фінансування фізичної культури і спорту, а також – на основі безоплатної (спонсорської) допомоги й інших джерел, не

заборонених законодавством. На прикладі Республіки Латвія позитивним вбачається запровадження спортивних лотерей дохід від яких направляється на розвиток фізичної культури та спорту.

Розділ 2 «Фінансування видатків на фізичну культуру та спорт в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Правова характеристика фінансування видатків на фізичну культуру та спорт»* доведено, що роль держави у підтримці, розвитку та забезпеченні фінансування фізичної культури та спорту є головною. Підтвердженням цьому є визначені у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» форми підтримки цієї сфери та повноваження центральних органів виконавчої влади щодо фізичної культури та спорту, проте обмеженість фінансових ресурсів не дозволяє реалізувати такі повноваження повною мірою.

Доведено необхідність поєднання фінансування з державного та приватного сектору. На підставі даних Державної казначейської служби України проаналізовано видатки на фізичну культуру та спорт з державного бюджету протягом 2012–2018 рр., де прослідковується постійне збільшення видатків на цю сферу. Видатки на фізичну культуру та спорт складають 30 % загального обсягу видатків на духовний та фізичний розвиток.

Затвердження значної кількості бюджетних програм у сфері розвитку фізичної культури та спорту сприяє підвищенню рівня фінансування фізичної культури та спорту, а чітке нормативне забезпечення – ефективному розподілу видатків та оптимізації витрат. Крім того, численними підзаконними нормативно-правовими актами регулюються питання оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій сфери фізичної культури та спорту, перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами фізичної культури та спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів та інші питання.

В умовах здійснення реформи децентралізації влади, значна частина повноважень щодо фінансування фізичної культури та спорту передається місцевим органам та органам місцевого самоврядування, суттєво посилюючи роль місцевих бюджетів, що характерно для країн з ринковою економікою.

У підрозділі 2.2 *«Порядок фінансування бюджетних видатків на фізичну культуру та спорт»* розкрито особливості та види видатків на розвиток фізичної культури та спорту, зокрема: а) заходів з фізичної культури і спорту; б) підтримку громадських організацій; в) проведення навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань; г) навчально-тренувальну роботу спортивних шкіл; д) підтримку спортивних споруд.

Доведено, що основним джерелом коштів, які забезпечують сферу фізичної культури та спорту є Державний бюджет. Фінансування фізичної культури та спорту можна розглядати як виділення коштів на видатки відповідно до затверджених кошторисів. Зазвичай обсяг видатків залежать від підпорядкування фізкультурно-спортивних установ, оскільки

фінансування може здійснюватися як з державного, так і з місцевих бюджетів.

Визначено, що порядок фінансування фізичної культури та спорту здійснюється на певних принципах. По-перше, це плановий характер, оскільки фінансування здійснюється з державного та місцевих бюджетів, що є запланованим в Законі України “Про Державний бюджет на відповідний рік” чи в рішенні про місцевий бюджет. По-друге, цільовий характер, оскільки такі видатки виділяються для певної бюджетної програми розвитку фізичної культури та спорту. По-третє, обґрунтованість та доцільність використання бюджетних коштів, що забезпечується контролюючими органами.

Визначено, що організація та проведення заходів з фізичної культури і спорту фінансуються за рахунок державного, місцевих бюджетів, коштів професійних союзів, добровільних спортивних товариств, благодійних внесків і пожертвувань.

У підрозділі 2.3 *«Позабюджетні джерела фінансування видатків на фізичну культуру та спорт»* зазначено, що джерелами позабюджетного фінансування сфери фізичної культури та спорту є: отриманні доходи від підприємницької діяльності закладів фізичної культури та спорту, позабюджетні фонди, спонсорство, меценатство, проведення ігрового бізнесу чи реалізації лотерей.

Констатовано, що сьогодні в Україні бюджетні можливості фізкультурних та спортивних осередків об’єктивно обмежені, тому спортивні організації повинні функціонувати на основі самофінансування або використовувати допомогу спонсорів чи меценатів. Залучення спонсорських коштів у комерційно не вигідні види спорту через їх невисоку видовищність зумовлює необхідність у наданні переваги не спонсорам, а меценатам, ураховуючи їх безкорисливість. Відсутність достатніх обсягів фінансування комерційно не вигідних видів спорту зумовлює втрату інтересу дітей і молоді до них та не дозволяє одержувати істотні доходи від занять спортом навіть спортсменам вищої кваліфікації.

Розділ 3 «Правове регулювання видатків на паролімпійський спорт» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Стан та перспективи розвитку правового регулювання видатків на паролімпійський спорт»* проаналізовано нормативно-правові акти, якими визначено особливості видатків на паролімпійський спорт: Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, закони України: “Про фізичну культуру та спорт”, “Про підтримку олімпійського, паролімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні”; укази Президента України “Про заходи щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів та підтримки паролімпійського і дефлімпійського руху в Україні”, “Про затвердження Положення про державні стипендії чемпіонам і призерам Олімпійських, Паролімпійських та Дефлімпійських ігор”, “Про створення умов для

подальшого розвитку паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні”, “Про розвиток та підтримку паралімпійського руху в Україні”, “Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, Всесвітніх іграх з єдиноборств, Всесвітніх Універсиадах, чемпіонатах світу та Європи” та ін.

Це дозволило здійснити поділ видатків на паралімпійський спорт за групами: 1) фінансування підготовки, зборів складів національних збірних команд із паралімпійських видів спорту залежно від рівня змагань; 2) організація та проведення змагань із паралімпійських видів спорту загальнонаціонального рівня; 3) забезпечення матеріально-технічного, медичного характеру; 4) організація та проведення профілактичних та запобіжних заходів застосування заборонених допінгових засобів членами збірних команд; 5) проведення науково-лабораторних досліджень, а також розробка спортивних виробів, інвентарю тощо; 6) забезпечення виконання міжнародних фінансових зобов'язань; 7) підтримка спортсменів та їх тренерів через застосування різних заходів заохочення; 8) удосконалення спортивно-оздоровчих програм реабілітації спортсменів; 9) організація лікування та медичного захисту спортсменів; 10) здійснення інших заходів і програм.

У підрозділі 3.2 «Фінансування видатків на підготовку спортсменів з інвалідністю в Україні» аргументовано, що фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю здійснюється шляхом планування, використання і розподілу державних, місцевих фінансових коштів, а також шляхом позабюджетного фінансування (спонсорські, меценатські та інші фінансові надходження).

Визначено, що фінансування спорту спортсменів з інвалідністю – це залучення фінансових асигнувань з державного та місцевого бюджетів та інших джерел на розвиток сфери спорту спортсменів з інвалідністю, осіб з інвалідністю з метою забезпечення організації, підготовки та участі національних збірних команд в Паралімпійських та Дефлімпійських іграх, підтримки осіб з інвалідністю, які займаються спортом, здійснення спортивного виховання молодого покоління з обмеженими можливостями, популяризації підтримки осіб з інвалідністю.

Доведено, що процес фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю складається з декількох стадій: I – планування фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю; II – фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю до їх участі у спортивних змаганнях; III – фінансування участі спортсменів з інвалідністю у спортивних змаганнях; IV – фінансування відрядження спортсменів з інвалідністю на спортивні заходи.

Проаналізувавши паспорти бюджетних програм за 2015–2018 рр. відзначено, що фінансування розвитку спорту осіб з інвалідністю в Україні має динамічний характер. Так, розміри фінансування в 2018 році збільшилися в 2,26 разів порівняно з 2015 роком. При цьому обсяги

фінансування залежать від участі спортсменів з обмеженими фізичними можливостями в різних видах паралімпійського та дефлімпійського видів спорту. Крім того, розміри фінансування залежать також від кількості отриманих спортсменами з обмеженими фізичними можливостями чемпіонських та призових місць, що в подальшому дає їм право на участь у наступних паралімпійських та дефлімпійських видах спорту.

У результаті проведеного дослідження запропоновано зміни та доповнення до чинного законодавства України.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, що базується на дослідженні правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт. Визначається низка нових наукових положень та висновків, тлумачиться чинне національне законодавство, міжнародно-правові акти, сформульовано пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт. А саме:

1. Визначено, що видатки на фізичну культуру та спорт – це урегульовані нормами права суспільні відносини, пов'язані з планомірним використанням коштів централізованих і децентралізованих фондів держави для забезпечення ефективного розвитку фізичної культури та спорту, які мають соціальний характер. Правове регулювання здійснюється Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Законами України “Про Державний бюджет України” (на відповідний рік), “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про фізичну культуру і спорт”, а також підзаконними нормативно-правовими актами, які займають провідне місце у регулюванні видатків на фізичну культуру та спорт.

2. Систематизовано етапи розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт, які розглянуті в контексті становлення і розвитку бюджетного законодавства України в цілому: I-й (1991 – 1996 рр.) – становлення правового забезпечення фінансування фізичної культури та спорту, де ухвалено Закон України “Про фізичну культуру і спорт” (1993 р.); II-й (1997 – 2007 рр.) – побудови реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту, де затверджена державна програма розвитку фізичної культури і спорту – “Фізичне виховання – здоров'я нації” (1998 р.); III-й (2008 – 2014 рр.) – загальнодержавної цільової підтримки фізичної культури та спорту, де підвищена роль соціальних видатків; IV-й (з 2015 р.) – соціальної спрямованості правового регулювання сфери фізичної культури та спорту, де прийнято ряд загальнодержавних соціальних програм з розвитку фізичної культури та спорту.

3. На підставі проведеного компаративного аналізу правового регулювання видатків сфери фізичної культури та спорту запропоновано: 1) здійснювати фінансування сфери фізичної культури та спорту шляхом

комплексного бюджетного фінансування, яке забезпечується поєднанням субсидування установ фізичної культури та спорту центральними та місцевими органами влади та їх спільної участі у реалізації інвестиційних проектів; 2) використовувати як альтернативні джерела фінансування фізичної культури та спорту кошти фізичних і юридичних осіб, спонсорську та меценатську допомогу, фінансову допомогу з інших джерел, не заборонених законодавством; 3) запровадження спортивних лотерей дохід від яких направляється на розвиток фізичної культури та спорту.

4. Удосконалено поняття видатків на фізичну культуру та спорт, які визначаються як урегульовані нормами права суспільні відносини, пов'язані з планованим використанням коштів централізованих і децентралізованих фондів держави для забезпечення ефективного розвитку фізичної культури та спорту. Визначено особливості видатків на фізичну культуру та спорт: чітке законодавче розмежування розподілу коштів з державного та місцевих бюджетів на фізичну культуру та спорт; можливість закладів фізичної культури та спорту, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, надавати платні послуги; недосконалість механізму реалізації преференцій для позабюджетного фінансування фізичної культури та спорту; залучення меценатства та спонсорства у фінансування фізичної культури та спорту.

5. Розкрито порядок фінансування видатків на фізичну культуру та спорт, визначено розпорядників бюджетних коштів для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту; напрями спрямування бюджетних коштів для їх розвитку і порядок розподілу бюджетних коштів за такими напрями. Фінансування видатків залежить від підпорядкування фізкультурно-спортивних установ, оскільки фінансування може здійснюватися як з державного, так і з місцевих бюджетів. Порядок фінансування фізичної культури та спорту здійснюється на певних принципах: плановий характер; цільовий характер; обґрунтованість та доцільність використання бюджетних коштів.

6. Основними джерелами позабюджетного фінансування фізичної культури та спорту є спонсорство та меценатство. На обсяг позабюджетного фінансування впливають такі фактори, як: а) поінформованість суб'єктів господарювання про можливість та престиж спонсорства в сфері фізичної культури та спорту; б) безпосередня участь спонсорів у діяльності спортивних організацій; в) проведення тренінгів для потенційних спонсорів щодо корисності фізичної культури та спорту.

7. Запропоновано правове регулювання видатків на розвиток паролімпійського спорту поділяти залежно від: 1) компетенції суб'єкта, який видав нормативно-правовий акт, що визначає вид та порядок реалізації видатків: акти суб'єктів загальної компетенції; акти суб'єктів спеціальної компетенції; 2) змісту правового регулювання видатків: видатки на утримання обслуговуючого персоналу баз Паралімпійського спорту; видатки на навчально-тренувальну роботу та участь спортсменів в змагальній діяльності; видатки на будівництво, ремонт та реконструкцію спортивних

споруд, а також інших спортивних об'єктів; податкові пільги, що пов'язані зі задачею в безоплатне користування або в довгострокову оренду на пільгових умовах приміщень, будівель і споруд, що є державною або комунальною власністю; видатки на забезпечення інвентарем та обладнанням; видатки на медичну та психологічну підтримку; 3) джерел фінансування видатків на розвиток паролімпійського спорту: видатки з державного бюджету; видатки з місцевого бюджету; позабюджетні кошти.

8. Специфіка окремих видів видатків на фізичну культуру та спорт залежить від правової реалізації принципів фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю, які поділяються на: 1) загально-конституційні: верховенства права; справедливості; рівності; гуманізму; об'єктивності; гласності; законності; 2) галузеві: раціональність; обґрунтованість використання бюджетних коштів; плановості; економічності; цільового використання; відповідальності; недопустимості використання коштів не за призначенням; недопустимості участі у спортивних змаганнях не у відповідній категорії.

Запропоновано види фінансування спортсменів з інвалідністю класифікувати залежно від: 1) суб'єкта: а) спортсмен з інвалідністю; б) тренер; в) командний склад; 2) джерела надходження: а) державний бюджет; б) місцевий бюджет; в) спонсорська, меценатська та інша допомога; 3) напрямів фінансування: а) побутові витрати (розміщення, проїзд, харчування тощо); б) сервісні витрати (обслуговування команди, спеціальний транспорт, медичне обслуговування, оплата послуг зв'язку); в) промоутерські витрати; г) виплати пов'язані з виплатою добових спортсменів з інвалідністю, тренерам, супутньому персоналу; д) фінансування призового фонду; 4) професійного рівня спортсмена з інвалідністю: а) спортсмени національних збірних команд в Паралімпійських та Дефлімпійських видах спорту; б) спортсмени з інвалідністю, які не входять до національних збірних команд в Паралімпійських та Дефлімпійських видах спорту; в) спортсмени з інвалідністю-аматори.

9. Запропоновано доповнити Закон України “Про підтримку олімпійського, паролімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні” розділом “Особливості здійснення паролімпійського руху в Україні” та включити до його структури норми: Ст. 3-1 Суб'єкти паролімпійського руху в Україні; Ст. 3-2 Права та обов'язки спортсменів-паралімпійців; Ст. 3-3 Права та обов'язки тренерів спортсменів-паралімпійців; Ст. 3-5 Правовий статус організацій, які забезпечують розвиток паролімпійського руху і спорту вищих досягнень в Україні; Ст. 3-6 Гарантії професійної діяльності спортсменів-паралімпійців; Ст. 3-7 Державна підтримка паролімпійського спорту в Україні; Ст. 3-8 Фінансування діяльності паролімпійського спорту в Україні; Ст. 3-9 Видатки з державного бюджету на розвиток паролімпійського спорту в Україні; Ст. 3-10 Видатки з місцевого бюджету на розвиток паролімпійського спорту в Україні; Ст. 3-11 Спонсорська підтримка

паралімпійського спорту в Україні; Ст. 3-12 Напрями залучення інвестицій на підтримку паралімпійського спорту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus, IndexCopernicus, AcademicJournalGuide, AsianEducationIndex та ін.)

1. Солопенко В. В. Особливості правового регулювання видатків на паралімпійський спорт. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6(21). С. 75–78.
2. Солопенко В. В. Основні засади правового забезпечення позабюджетного фінансування фізичної культури та спорту в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1 Т. 21. С. 74–78.
3. Солопенко В. В. Наукові та законодавчі аспекти правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2018. Вип. 48 Т. 2. С. 7–10.
4. Солопенко В. В. Порядок фінансування фізичної культури та спорту в Україні. *Держава та регіони*. 2018. Вип. 2 (60). С. 46–51.
5. Солопенко В. В. Видатки на розвиток фізичної культури та спорту з державного та місцевих бюджетів: правові аспекти. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 3. С. 146–150.

Статті у зарубіжних наукових виданнях (Грузія)

6. Солдатенко О. В., Солопенко В. В. Расходы в бюджетном праве Украины. *Международный научный журнал «ПРОГРЕСС»*. 2017. №5–6. С. 39–44 (персональний внесок автора становить 60 %).

Тези наукових доповідей:

7. Солопенко В. В. Правові основи фінансування фізичної культури та спорту в Україні. *Проблеми теорії фінансового права в сучасний період: матеріали III Всеукраїнського науково-практичного круглого столу*, м. Київ, 4 грудня 2015 р. Запоріжжя: КПУ, 2015. С. 87–88.
8. Солопенко В. В. Видатки на фізичну культуру та спорт: поняття, особливості. *Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у XXI столітті: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 29-30 квітня 2016 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 112–113.

9. Солдатенко О. В., Солопенко В. В. Розсуд у бюджетному праві. *Вороновські читання (Фінансове право: сучасний стан та перспективи):* матеріали міжнар. наук.-практ. конф, м. Київ, 5 жовтня 2016 р. Київ: Асоціація фінансового права України, 2016. С. 226–229.

10. Солопенко В. В. Правове регулювання видатків на розвиток фізичної культури та спорту в Україні. *Проблеми теорії фінансового права в сучасний період:* матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного круглого столу, м. Київ, 28 листопада 2016 р. Запоріжжя : КПУ, 2017. С. 87–88.

11. Солопенко В. В. Еволюція поняття «видатки бюджету» в науці та законодавстві України. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 19 травня 2017 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 128–130.

АНОТАЦІЯ

Солопенко В. В. Правове регулювання видатків на фізичну культуру та спорт. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2019.

У дисертації здійснено комплексне та системне дослідження правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт. Розкрито сутність видатків бюджету, основним призначенням яких є фінансове забезпечення функціонування держави та органів місцевого самоврядування. Здійснено періодизацію становлення та розвитку правового регулювання видатків на фізичну культуру та спорт. Визначено, що головним джерелом фінансування бюджетних видатків у європейських країнах є кошти центрального та місцевих бюджетів.

Досліджено правову характеристику фінансування видатків на фізичну культуру та спорт. Розкрито порядок, особливості та види видатків на розвиток фізичної культури та спорту.

Аргументовано, що фінансування підготовки спортсменів з інвалідністю здійснюється шляхом планування, використання і розподілу державних, місцевих фінансових ресурсів, а також шляхом позабюджетного фінансування.

Ключові слова: бюджет, видатки, паралімпійський спорт, правове регулювання, спорт, фізична культура і спорт, фінансування.

АННОТАЦИЯ

Солопенко В. В. Правовое регулирование расходов на физическую культуру и спорт. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Государственное высшее учебное заведение «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2019.

В диссертации осуществлено комплексное и системное исследование правового регулирования расходов на физическую культуру и спорт. Раскрыта сущность расходов бюджета, основным назначением которых является финансовое обеспечение функционирования государства и органов местного самоуправления. Акцентируется внимание на существующих проблемах классификации расходов бюджета. Отмечено, что бюджетная классификация является удобной для экономического анализа, но усложняет учет расходов бюджета и контроль за исполнением бюджета.

Произведена периодизация становления и развития правового регулирования расходов на физическую культуру и спорт, которая включает в себя четыре этапа: I-й (1991 – 1996 гг.) – становление правового обеспечения финансирования физической культуры и спорта; II-й (1997 – 2007 гг.) – построение государственной политики в сфере физической культуры и спорта; III-й (2008 – 2014 гг.) – обеспечение общегосударственной целевой поддержки физической культуры и спорта; IV-й (с 2015 г.) – социальной направленности правового регулирования сферы физической культуры и спорта.

В работе доказано, что главным источником финансирования бюджетных расходов в европейских странах является смешанное финансирование государственного и частного секторов.

Осуществлена правовая характеристика финансирования расходов на физическую культуру и спорт. Проведенный анализ структуры расходов по источникам финансирования в Украине показал, что спортивные мероприятия и учебно-тренировочная работа финансируются преимущественно из местных бюджетов, в связи с реформой децентрализации власти, а также фондов предприятий, учреждений и организаций. Объемы финансирования сферы физической культуры и спорта зависят от подчинения физкультурно-спортивных учреждений, социальной и экономической политики государства, бюджетного процесса и состояния учреждений физической культуры и спорта, спортивных сооружений. Не менее важную роль в финансировании расходов на физическую культуру и спорт играет нормативное обеспечение, поскольку четкие правовые нормы способствуют эффективному распределению расходов и оптимизации

расходов. Раскрыто порядок, особенности и виды расходов на развитие физической культуры и спорта.

Аргументировано, что финансирование подготовки спортсменов с инвалидностью осуществляется путем планирования, использования и распределения государственных, местных финансовых ресурсов, а также путем внебюджетного финансирования спонсорской и меценатской помощи.

Ключевые слова: бюджет, расходы, паралимпийский спорт, правовое регулирование, спорт, физическая культура и спорт, финансирование.

SUMMARY

Solopenko V.V. Legal regulation of expenditures on physical culture and sports. - Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Juridical Sciences with major in 12.00.07 – “Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law.” – State Higher Educational Institution "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv, 2019.

The thesis presents a comprehensive and systematic study of the legal regulation of expenditures on physical culture and sports. The author reveals the essence of budget expenditures as a mechanism for spending from state and local budgets. The periods of formation and development of legal regulation of expenditures on physical culture and sports since the independence of Ukraine has been executed. It has been determined that the main source of budget expenditures funding in the European countries is central and local budgets.

The legal characteristic of financing expenditures on physical culture and sports are investigated. The procedure, features and types of expenditures on development of physical culture and sports have been exposed.

It has been argued that funding for training of athletes with disabilities is done by planning, use and distribution of state, local and financial resources and through extrabudgetary funding.

Keywords: budget, expenditures, Paralympic sport, legal regulation, sports, physical culture and sport, funding.